САНА ОПОХ

ЧУРАПЧЫ УЛУУЫҢЫН ХАҺЫАТА

ХАҺЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

№ 66 (7607) ● 1994 сыл бэс ыйын 7 күнэ. Оптуорунньук ● Сыаната—46 солкуобай 15 харчы

АХТЫЛҒАННААХ САЙЫЛЫК АЧА КҮӨҒЭР

Субан сүөһүнү бостуукта туттаран мэччирэҥнэ ыыппыппыт ыйга чугаһаата. Ыаннык фермалар бу күннэргэ, сүрүннээн, сайылыктарга оонуларын буллулар. Билигин кумаар, үөн-көйүүр күүсүнэ түһэ илик, мэччирэҥ билиҥнитэ куһаҕана суох. Ол гынан баран алаастарбытыгэр аҕыста үөскүүр чинчитэ биливнэ. Хаартан уу суох, үнэрбит-сүнтэрбит халламмыт эрэ. Ол эрээри саҥаны түһэрбэккэ, үүттэн, эттэн дохуоттанар, ас-таҥас таһаарыллар тыа сирин дьоно ахтылҕаннаах сайылыктарыгар үлэлээн үлүмнэһэллэр.

Төлөй отделениетын фермалара түөрт сайылыгынан мэччирэҥ ыйдарын атаарыахтара. Киниэлэртэн бастакынан Үлүохтар диэн сайылык аласка В. М. Захаров көһөн тахсан үлэлээбитэ ый аҥара буолбут. Владимир Миронович — улуус бинир бастыҥ ыанныксыта. Кинн биһиги улууска оччотооҕу социалистическай куоталаһыы нниики күөнүгэр сылдьыбыта. 3000-лаах кирбиини бинир бастакынан ылбыта. Ити кэмиэ киин Никифор Оконешниковтуун республиканыҥ ыаннык фермата бэс ыйын 2 күнүгэр Өтөх Аласка таҕыста. Манна үс ыанныксыт үлэлиэҕэ. Эмиэ бу күн үлэ ветерана, опыттаах ньирэй көрөөччү Анна Васильевна Смирникова Бырыы Хаа диэн сайылыкка ньирэйдэри көрөр. Оттон бөҕүөлэктэн ыраах суох Оҕус Баҥа сайылыкка 4 ыанныксыт тахсыахтаах.

Отделение, сылгы заводун салалталара сайыҥҥы ыйдарга үүтү ыаҥыны көбүлүүр сыалтан хас ый ахсын туһаанныах былаанарын толорбут, эһэра толорбут ыанныксыттарга хамнастарын үрдэтиини көрөр дуогабар олохтоспуттар. Сайылыктартан ыаммыт үүтү Мугудайдаа ҕы арыы сыҕар тиэрдиигэ массыына туруоруллан, билигин күнүгэ иккитэ ыырынар. Шофера — Н. К. Захаров.

Ити курдук, Төлөй отделениетын ыаннык фермалара мэччирэҥ кэмигэр үүтү дэлэтиигэ күүрэннэхтэн ылсан эрэллэр.

П. СЫРОВАТСКАЯ.

„Хондулар" Хараандыйаҕа тахсыахтара

Одьулуун нэһилиэгин баанынай хаһаайыстыбатын ассоциацыятыгар барыта отуччаҕа чугаһыыр баанынай хаһаайыстыбалара түмүллэн үлэлиллэр. Киниэлэртэн сир-уот чаанынан, балай да от үүнэр ходуһаларданаҕынан, ыраах сүөһү, сылгы мэччирэҥнээҕинэн Хонду, Бабаҕа эҥэрдэрэ үчүгэйдэр диэххэ сөп. Ол курдук «Бабаҕа», «Тайҥа», уонна «Хонду» баанынай хаһаайыстыбаларыгар быйылгы ааспыт кыстык сүөһүгэ-аска улахан хоромньута суох этэнтэ аста.

«Хонду» баанынайдара эриэ-дэхси үчүгэй үлэлэхтэр хамнастаахтар ахсаннарыгар киирсэллэр. Киниэлэрэ быйыл саасны торуох ыраах сүөһүгэ куһаҕана суох. Ыаннык ферма Хараандыйа сайылыгар көһөн тахсыахтаах. Бу бүөмчү мэччирэҥнээх Хонду үрэх алаастара үүтү ыаһыныгга улахан эрэли үоскэтэллэр. Баанынай хаһаайыстыбата ыабыт үүтүн Дириҥнээҕи арыы сыаҕар илдьэн туттарыаҕа.

Бу сүүрбэттэн тахса чилиэннээх хаһаайыстыбаҕа Тамара Тихоновна Капитонова бинир бастыҥ ыанныксыт быһыытынан сыаналанар. Биирдэ үлэлиир дьүөгэлэриэгэр эйэҕэс сыһыана, дьулуура мэлдьи күүс-көмө, тирэх буолар. Ыаннык ферма коллектива үүтү ыаһыныгга былаанын нуоһара толороргo сыал-сорук туруорунан үлэлиир. Оттон маныаха сайыҥҥы ыйдарга хас биирдии күн, чаас быһаарар суолталаах.

Снимокка: ыанныксыт Т. Т. Капитонова.

«СО» корр.

САМААҢ САЙЫН—БАРЫ БИИРГЭ

Бүгүн улуус киниигэр Доҕордоһуу Алааһыгар ыйбэлииттэр обществоларын тэрийиитинэн ыытылла турар декада дьаһалларыгар киирбит бинир сонун Күн—Ыныах бырааһынныыга ыытыллар. Манна нэһилиэктэргэ уонна Чурапчы сэлиэнньэтигэр олорор ыйбэлииттэр обществоларын чилиэннэрэ самаан сайыны көрсөр түһүлгэҕэ мустан үөрүохтэрэ-көтүохтэрэ. Билигин чэпчэкитэ суох кэмигэ ниикитин хайдахтуох туһалаах, ходьүүстээх үлэнэн дьарыктанан олороллорун торумнуохтара.

«СО» корр.

Ууну туһаныыга төлөбүр

Улуус нолуокка государственнай инспекцията эһиэхэ, нолуогу төлөөччүлэргэ, Саха Республикатын Правительствотын 1994 сыл тохсунньу 10 күнүнээҕи 5 №-дээх уураах ааҕынан улуус территориятыгар киллэриллибит төлөөһүн сана көрүнүэрин кытта билиһиннэрэр.

Ити уураахха олоҕуран, бу дыл тохсунньу 1 күнүттэн республика сиригэр-уотугар ууну туһаныы бары көрүнүэригэр төлөбүр киллэриллиннэ:

1. Уу ресурсаларын олохтоммут лимит иһиэн туһаныы иһин төлөбүр.

2. Уу ресурсаларын чөлүгэр түһэрии уонна харыстааһын иһин төлөбүр.

3. Уу ресурсаларын лимити таһыынан уонна нөдьүүһэ суох туһаныы иһин төлөбүр.

Республика территориятыгар үлэлиир, ууну хаһаайыстыбаннай, онтон да атын наадаларыгар туһанар предприятиелар, тэриллэлэр, учреждениелар, холбоһуктар уонна кооперативтар, бас билии уонна тэрээһин формаларыттан тутулуга суох, бары нолуогу төлүөхтээхтэр. Тас дойду инвестициялаах уонна атын государстволар юридическай сирэйдэрэ, Саха Республикатыгар үлэлиир буоллахтарына, эмиэ нолуогу төлүүллэр.

Үөһэ аатаммыт уураахха уонна 1994 сыл олунньу 22 күнүнээҕи 62 №-дээх уураах ааҕынан бигэргэтиллибит инструкцияҕа олоҕуран, уунан туһаначчылар бары регистрацияны барыахтаахтар уонна улуус экологиялаах, айылҕа харыстабылыгар комитетыттан 1994 сылга ууну туһаныыга ковгулүүр лимити ылыахтаахтар. Ол иннитэн нолуогу төлөөччүлэр нолуок государственнай инспекциятыгар төлөбүр сыллааҕы суоттааһыннарын сыллааҕы балансаларын киллэрэр болдьохторугар түһэриэхтээхтэр.

Ол эрээри 1994 сылга лимит бэриллиитэ хойутатыллыбытынан, бары нолуок төлөөччүлэр айылҕа харыстабылын улуустаабы комитетыгар суоттааһыннарын олохтоммут формаҕа толорон суһалык түһэриэхтээхтэр. Форма образеһын нолуок государственнай инспекциятыгар билсиһиэҕит.

Саха Республикатын Правительствотын 1994 сыл тохсунньу 10 күнүнээҕи уураах ааҕынан 1 куб. м ууну туһаныыга төлөбүр нормативтара быһыллыбыттара. Сир үрдүнээҕи ууну туһаныыга итинчэ кэмэй иһин 1 солк. 59 харчыны, уу ресурсаларын чөлүгэр түһэрии үлэлэрин иһин 5 солк. 71 харчыны төлүөхтээхтэр. Ити сыана уларыйыытыгар соя түбэһиннэрэн индексациялаан иһиэҕэ.

Төлөбүр ууну туһаныыта сыллааҕы ороскуоҥка көрүллүбүт сумматтан тэн өлүүнэн ылыллан квартал ахсын отчуоттаабыт квартал кэнниттэн кэлэр бастаны ый 15 күнүн эрдэхтэ киллэриллэн иһиэхтээх. Ууну туһаныы иһин төлөбүр олохтоох бюджет дохуотун 13-с разделыгар, ууну чөлүгэр түһэрии үлэлэрин иһин төлөбүр Саха Республикатын бюджетын спецсчетугар утуллар.

Анастасия МОХНАЧЕВСКАЯ,
старшай госналоговай инспектор.

Билии төрдө—киниигэ

«Кыйыыга салют!» девиизтээх ыйбэлииттэр республикатааҕы иннинэ фестивалларын иитиннэн улууска ыытыллар декада бинир күнэ «Билии төрдө—киниигэ» диэн темаҕа ананна.

Ити күн оҕолор улуустаабы оҕо библиотекатыгар сылдьан дьиктиэрэ ойуулардаах книиталарын көрдүлэр, туох туһунан кэпсиллэрин иһиттилэр. «Мурзилка» сурунаал 70 сылыгар анаан библиотека үлэһиттэрэ оҥорбут мультфильмэлэрин көрөн үөрдүлэр. «Ну, погоди!», остуоруйа диафильмэлэр онтон итэҕэһэ суох кэрэхсэнилэр.

«СО» корр.

Дьон кыһалҕатын өйдөөн

АСПЫТ сайын олус курааннаах буолбута. Оҥу тэҥэ улуус киниин олохтоохторугар оттуур сир тиийбэтэҕэ, үүстэрэ төрөөбүт нэһилиэктэригэр сыһыартаабыттара даҕаны, бэйэлэригэр ходуһа тиийбэт буолан дуоннаах сири биэрбэтэхтэрэ, ыраах үрүйэ-харыйа бастарыгар анаталаабыттара. Онон дуоннаах оту ылбатахтара, 2-3 сүөһүлэрин сыл таһаарар кыахтара суох буолбута. Ол иһин ыайан оттообот кырдьаҕастар, ыйбэлииттэр улуус киниин дьаһалтатын баһылыгар А. Р. Саргыдаевна сайабылыанньа түһэрбиттэрэ. Оҥу олохтоох дьаһалта сүөһү аһыдыгын хантан уонна хэйдах быыылаахтык булары дьүүллэһэн, сүбэлэһэн көрөн баран, сайабылыанньалаахтар туох кыахтаахтарын сиһилии үөрэппитэ уонна ким тоҥо сүөһүлэҕиэн, бары өртүнэн ырытан тоннатын 100-түү тыһ. солк. биирдии-иккилии тонна оту Нуотара курдук ыраах сиртэн тиэйтэрэн аҕалан кыбыыларыгар түһэртэрбитэ. Онон үүстэр ыытыныларын сыл таһаардылар.

Дьон-сэргэ кыһалҕатын итинник чугастык ылынан комолоспут, түбүгүрбүт улуус киниин дьаһалтатыгар нэһилиэннэ махтала улахан. Аны салиэнньэ улаханын, киэнтин учуоттаахтар үс учаастакка араараннар онно туһаннаах эппиэтэлэх дьону аҕалан, оту ылааччылар испиһэктэрин киниилэргэ биэрэн бириэмэтигэр уонна олус бэрэдэктээхтик наадыйааччылары хаарчыйдылар. Испиһэккэ киирбиттэр туһаннаах учаастактарын салайаачыларын көрсөннөр наадаларын бэрт кэбэҕэстик быһаартарбыттара. Онон олохтоох дьаһалта үлэһиттэрин киирэн ырыта-хайыта тыытыы, мэһэйдээһин, киниилэри күннээҕи түбүктэриттэн эрэлдьитиы суоҕа. Онон итинник олус табыгастаахтык быһаарылларбыт боппуруоһунан аҕабыт. Кэлэр да өртүгэр улуус киниин дьаһалтата (А. Р. Саргыдаев) нэһилиэннэ кыһалҕатын таба өйдүөҕэ, киниилэр иитэриэстэрин көмүскэлигэр туруоҕа диэн биэс эрэллээхпит.

Олохпут билиҥҥи курдук ыараабыт кэмигэр нэйиҥнэннэни социальнай өртүнэн көмүскээһиҥнэ туһаайыллыбыт итинник дьаһаллар хаһан баҕарар өйдөбүлү ылалларытар баҕарыа этибит. Көрөр-истэр киһилэрэ суох, кыайан оттообот-мастаабат, бэйэлэрин даҕаны кыайан дьаһанар-дьаһаммат кыахтаах кырдьаҕастар аҕалбэхтэр. Киниилэргэ болҕомто, кыһамныы мэлдьи уурулуохтаах.

Петр ЛЕБЕДЕВ,
пенсионер.

1994 сыл — Дьиэ кэргэн сыла

ҮЛЭ КИҺИ ОҤОРБУТ ДЬОНО

БИЛИГИН пенсияҕа тахсар саастаахтар улуус киинигэр баар былыргы социкультура дьиэтин хайдах эрэ туспатык, оҕу аһаан ытыктыы көрөллөр. Ол сөп даҕаны. Кинилэ, үөрүүлээх, ыһыа-лүөйдээх мунньахтар, араас оонньуулар-көрдөр 40-тан тахса сыл манна ньиргийэн-ньаргыйан ааспыттара. Кини акылаатын түһэрсибит, өһүөтүн таҥарсыбыт оройуоммут удьуор уустара бу томтортон улуу ыргыһыы толоонугар эттаммыттара. Олортон үгүстэрэ ол дойду халдьаайыларыгар уһун уу-ларыгар утуйа сыттахтара. Сомсуун аҕата Төлөй нэһилиэгиттэн тэрээк сүгэтин кыбынан оччотооҕу ити улахан тутууга үлэлии киирбитэ. Оттон уот кураан, хоту үүрүлүү, сэрии ыар 1942 сылыгар сүгэтин оннугар саа-саадах тутан сэриилэһэ барбыта. Ол ытык сэрии мэҥэлэйгэ биир сорсуннаах уолбутун мэгиэстибитин туһунан билэрин кэлбитэ үһү диэн кырдьаҕастар кэпсииллэр.

Ити сыл Мугудай нэһилиэгин Горькай аатынан колхоһун дьоно Эдьигээнгэ көһөрүллүбүттэрэ. Эбэтэ Варвара, ийэтэ Мария соҕотох уолун Сомсуунун уонна аймах убайдара Иваны кытта ити өлүү-сүтүү суолугар үктэммиттэрэ. Оччолорго үстээх-түөртээх оҕолор ол аны-рыын дьылларган тугу өйдүөхтэрэ буоллаҕай. Арай ийэтэ Вээхыйай диэн сиргэ Михаил Самсонов диэн булчут эбээгэ кэргэн тахсыбытын кэннэ үүтээнгэ олорбуттарын умнубатах. Ыалдьар, аччыктыыр мунар сылдьан маачахата бултуйан төннүбүт күннэригэр кини аҕалбыт сайылын, кырсатын, андаатарын астаан, олор иннилэрин ньээн, эттэрин сиэн сэниэ ыладларын, оҕон хорҕуйан элбэтэхтэрүн, ама, умнуо дуо. Төрөөбүт төрүт буор сыта-сымара, ыраас салгына барахсан өлбөт мэҥэ уутун кэриэтэ буоллаҕа. Дойдуларыгар эргиллибэхтэриттэн ыарытыган көрүҥэ ааһан, оҕо оҕонон, киһи киһинэн буолан барбыта. Ол эрэн, ыныраан сыллар хааллар-быт баастара эһон-сүтэн биэрбэккэлэр, оскуола ааныҥ уон биирэгар эрэ ас-пыта. Онон үс-түөрт сыл уолаттар эрчимнээх илиилэригэр ылбыттара. Сомсуун Сивцев, сэп атыттар курдук, 35 ньарэйн туппута. Оччолорго саҥа төрүөх өлүүтэ сир ахсын баара. Онон саҥа ньыманы олоххо киллэриигэ туруммут ыччаттары кэлин хайгыыр, бочуоттуур буолбуттара.

Аны 50-ус сылларга ыһыаҕы искусственнайдык сиэмэлээһин төрүөҕү ылыы-байанын хэрыстаммат кэриэтэ ылтаанах үлэ да оҕустаҕа, доруобуйатын туругунан трактористаан уурайбыта. Онтон ыла үйэ чиэппэрин кэриҥэ хоһуу, ферма араас үлэлэригэр сырытта. Төлөй нэһилиэгин биллэр төгүрүк тулаайахтара, адьас эдэр эрдэхтэриттэн колхозтаах хоһууттара Александра Терютина уонна Сомсуун Сивцев ыал чатын ылан, балыс оҕолордуун үөрөммитэ. 1956 сыллаахха, элтыска үөрэнэ сылдьан, колхоз үлэһитэ буолан оскуола аанын саппыта.

Оччолорго Калинин аатынан колхоз республикаҕа тийиэ биллэр баайдаах, хоһуун үлэһиттэрдээх хаһаайыстыбаҕа биллэрэ. Талааннаах тэрийээччи, «Бочуот Знага» орденнаах Иван Ильич Сивцев бырабылыанньа председателинэн олус табыллан, өрөгөйдөөн үлэлиир кэмнэрэ этилэр. Кини тыа сиригэр сыһыаннаах саҥаны, үлэҕэ хамнаска бастыҥ үөрүйэҕи ниилэ хабан ылан тарҕатар, олоххсутар уратыы дьоҕурдааҕа. Колхоз зоотехнигэ Матрена Прокопьевна Ильина Мугудайга ньирэй көрөөччүлэр икки ыйдаах курстарын аһан үлэлэппитэ. Саҥа төрөөбүт ньирэйдэри ийэлэриттэн араарар иитии ньыматын Калинин аатынан колхоз эдэр сүөһүттэрэ бастакынан баһылаабыттара. Ити хамсааһыны сөбүлээбэт, утарсар да дьон баалларэ. Ол эрээри оройуон, республика үрдүнэн киэҥ далааһыннаммыт саҥа төрүөҕү эн-чирэппэккэ тыыннаах иитии кэскиллээх дьылатын урдэтэрэ биллибитэ. Онуоха сүөһү үлэтигэр сыстаҕас, толоругас уолу, Сомсуун Сивцевы, ветстанцияҕа аһыллыбыт курска ыытан үөрэттэрбиттэрэ. Төлөйдөөҕү биригээдэ техник-осеменатора Сомсуун Сивцев итинник ньыманан уулаахарбыт ынахтарын 90 бырыһыаннара төрүөҕү биэрбиттэрэ. Колхозтарга техника элбээбитэ. Арай олору үлэлэтэр кадр тиийбэтэ. Онон механик Иван Сивцев трактористары бэлэмниир курсу аһан уолаттары үөрэппитэ, олор ортолоругар Сомсуун эмиэ баара. Кинилэр бары ити идэни баһылаабыттарын туоһулуур докумуону ылбыттара. Аны Сомсуун Сивцев механизатор быһыытынан эгинэ бэйэлээх тракторчулар урууларыгар уоп сылы быһа олорон үлэ киэнэ кытааҕаҕын, айаҥ киэнэ уһуньуктааҕын көрсүбүтэ. Сайынын ходуһаҕа, кыһынын фермаҕа, ыраах үрэхтэринэн, халыҥ систэринэн ыырдаммыта. Хонноохтоох хоһуун үлэһит дэтэн балачча наҕараадаҕа тиксибитэ, чулуу эдэр механизатор аатын ылбыта.

Кыһалҕалаах олохтоох оҕо саас кэмин тэбиитэ, ытык ыаллар дэппиттэрэ отуттан тахса сыл буола оҕуста. Биэс оҕо ийэтэ, аҕата буолуохтарыгар диэри ыраах фермаларга, үрэх бастарыгар кыстааччылар кинилэр этилэр. Онон төрөппүттэрэ үлэттэн атыны билбэттэрин оҕолоро кыра эрдэхтэриттэн оҕо садыгар, оскуола интернатыгар олоро үөрэнэннэр өйдүүр, сыаналыыр буола улааппыттара. Аҕалара нэһилиэк Сэбиэтин депутата, народнай хонтуруолу, дружинаны салайар, 1970 сылтан партия чилиэнэ, төлөйдөр коммунистарын бас-көс киһилэрэ, секретардара. Мугудайынан, Чурапчынан араас түмсүүлэргэ, көрсүһүүлэргэ, эгинэ бэйэлээх мунньахтарга барэ-кэлэ турар. Аны кыладыаасчык, заправщик үлэлэрин толорор. Быһата, дьиэтигэр түптээн-таптаан олорбот, эрдэ турааччы, хойут утуйааччы киһи.

Самсон Сивцев көрөргүт курдук хааннык да үлэттэн иҥэн турбат киһи. Кини ньирэй көрөөччү, осеменатор, механизатор, отчуттасчыт. Хааннык да үлэни толорбутун иһин ыраас туттунуулааҕын, кэмигэр толоругаһыа дьоно-сэргэтэ чорботон бэлиэтиниллэр. Ити үтүөкэннээх хаачыстыбалара оҕолоругар эмиэ иҥмит диэтэхпитинэ, бука, сыыстарбаппыт буолуо. Аны дьиэтигэр-уотугар бүгүрүтүн, кэргэнигэр көмөтүн эмэ да барыллыбат.

Оҕолоро аҕалара иитиннин дьулуурдааҕын, үлэҕэ бэриниилээҕин көрөн, тапайыллан улааппыттара. Өссө икки тулаайах балыстара биир ийэ-аҕа оҕолоруҥуу биэргэ, иллээх-эйэлээх дьиэ кэргэн буола иитиллибиттэрэ. Орто оскуоланы бүтэрэн үс кыыс, икки уол, иитиэх икки кыыстара бары төрөөбүт совхозтарыгар хастыы да сыл фермаҕа, хонуугa үлэлээбиттэрэ. Кэлин аны бары орто үөрэҕи бүтэрэн, идэлэнэн ийэлээх аҕаларын суолларын тутуспуттара. Билигин түөрт оҕолоро бэйэлэрэ тус-ла дьиэлээх-уоттаах ыаллар, оҕолор ийэлэрэ, аҕалара, төрөппүттэригэр күндү сиэнньэри бэлэхтээтилэр. Онон «кырдьаҕастар» үөрүүлэрэ улахан.

Самсон Егорович пенсионер дэттэр даҕаны, билигин да үлэлии-хамсыы сылдьар. Сарсыарда эрдэ туран техниканы үлэлэтэ оксоору заправкалыыр луунугар барар, ыскыгаатыгар таарыйан аһар. Бүгүн икки улахан сиэнэ, Ааччыктааx Вовата, үөрэхтэригэр үчүгэй, «хорошистар» дэтэн, арай эрэ автобуһунан айаннаан, иньэ Мэҥэ-Хаҥаласка дьаарбайан кэлэн үөрүүлэр. Муус музейга, саха ньургуна Манчаары Баһылай аатыгар сылдьыбыттарын тобо-хоро кэпсиир дьон буолан биэрдилэр. Эбэлээх эһэ сиэннэрин таптаабыт харахтарынан көрө олордулар...

Олох итинник дьоһун үөрүү аргыстаах салҕанан бара турдун.

Петр СЕДАЛИЩЕВ.

Фашизмы кыайыы 50 сылын көрсө

МОСКВА. Москватааҕы кулуупка сэрии, сэбилэнниилээх күүстэр, үлэ уонна бырааба харыстыыр органнар ветераннарын тэрилтэлэрин салайааччыларын киэҥ ыҥырыылаах көрсүһүүлэрэ буолан ааспыта. Ол түмсүүгэ тыл эппит дьоннор Россия обществотыгар кырдьаҕастар киһи аһына көрөр балаһыанньатыгар олороллорун туһунан кэпсээбиттэрэ. 1995 сыл ыам ыйын 9 күнүн үөрүүлээх юбилейга дьүөрэлээхтик бэлиэтиир туһугар кыһалҕалаахтарга көмөнү оҥоруу бырайыга долгутуулаахтык дьүүллэһиллибитэ.

Симоокка: Москва куорат ветераннарын военкоматтарга көмөлөһөр сэбиэттэрин председателэ авиация генерал-полковнига, ССРС космонавт-летчига Сэбиэскэй Союз Геройа Герман Степанович Титов.

А. Жигайлов түһэриитэ

(РИТА—ССТА).

Оҕону эстетическэй иитии

Аналыттан арааран атарахсытымыахха

НАЦИОНАЛЬНАЙ оскуола концепциятын олоххо киллэриинэн сибээстээн оскуолалар ахсын сонун предметтэр киллэриллиниллэр, сэргэхсийии улаатта, сатыардыын-сатаабаттыын программа биэ оҥоһуллубут. Маҥнайгы, омуннуруу долгуна ааспытын кэннэ эргиллэн көрдөххө, туох сыыһа-алҕас, үтүө-мөкү баар эбитий? Мин, бэйэм норуот үөрэҕириитигэр быһаччы үлэлиир киһи буоларым быһыытынан, итиниэхэ санаабын этиэхпин баҕарабын.

Маҥнайгы долгуҥҥа хас биирдии предмети сахалыы тылынан, сахалыы ис хоһоонноох үөрэтии киирбитэ. Маныаха омсолоох аһара түһүү да суох буолбатах. Холобур, өйүүлуур-дьүһүннүүр искусство предметигэр аан дойду искусствотыттан, культуратыттан биир да салааны киллэрбэккэ эрэ аҥардас саха эрэ норуотун культуратын, искусствотын өйүччү тутан программа оҥоһуллубута. Ону бэл үөрэх министерствота ырыппакка-ырыҥалаабакка эрэ оскуолаларга тарҕаппыта.

Иккис долгуҥҥа бары билэр-көрөр рыноктыт «искусствота» киирбитэ. Ол түмүгэр искусство урдук аналын судургутутан, көннөрү ып-харчы эрэ оҥорор ремесло курдук көрүү, сыһыаннаһыы күөрэс гынна. Оскуолаларга өйүүлүүр-дьүһүннүүр искусство куруһуоктара тохтотулуннулар, ол оннугар кыһыычочуйуу, өрүү, кис куруһуоктара дэлэйдилэр. Бу куруһуоктар урут да баалларэ эрээри, аҕыйах оскуолаттан уратыларга суоллара-иистэрэ үчүгэйдик көстүбэт этэ. Оҥорон таһаарыы көрүҥэ аҕыйааҕа, сүнньүнэн, остуоллар уонна кууххуна наборлара оҥоһуллар буоллулар. Куруһуоктар, мастарыскыайдар кэлтэйдиии—оҥорон таһаарыынан уонна атыылааһыннан эрэ дьарыктаныыга оҕуннулар. Үбү киллэриининэн миҥ утарбаппын. Ол эрээри биир уһуктан атыыга түһүү үчүгэйи аҕалла суоҕа. Оскуола былыр-былыргыттан анала оҕону сырдыкка, кэрэҕэ уһуйуу, үөрэх кэмэтүгэн олоххо бэлэмнээһин буолара. Ааспыт сылларга норуоту үөрэхтээһин этын суолунан барбыт да эбит буоллаҕына, сип-биир иипбит диэки сыҕарыйдахпыт дии. Үтүктэ сатыыр Америкабыт учебайдара 50 бырыһыаннара биһиги дойдубут учебайдара диллэр. Ыраахтааҕылаах Россияттан коммунистическай Россия биир сүрүн уратытынан дьону бүттүүн үөрэхтээһин буолбута. Киһи барыта аҕара-суруйара туох кыһаҕаннаах буолуой? Ол өй-санаа, культура да сайдыытыгар оруола сүдү буолуохтаах. Аны норуокка кэрэни, сырдыгы искусство тарҕатар диэн өйдөбүл сүрэхтэр-дууһалар бигэтик иҥэн сылдьар. Онон оскуолаларга атыыга анаан оҥорторор куруһуоктар эрэ буолбакка, оҕо искусство айылгатын өйдүүрүгэр көмөлөһөр, кини дууһатыгар эрэ көтөҕүллүү кыымын саҕар куруһуоктар эмиэ баар буолуохтаахтар.

Сыһыан куруһуоктарга эрэ буолбакка, уус-уран эстетическэй цикл предметтэрин барыларын үөрэтиитэ уларыйыахтаах.

Үһүс долгуҥҥа бу аҕыйах сыл иһигэр оҥоһуллубут үгүс элбэх программалартан сүүмэрдээн биир сүрүн программаны, учебниктары оҥоруу үлэлэрэ ыытыллаллар. Итиниэхэ ким хайдах үлэлиирин билиэххэ, опытын тарҕатыахха баҕарар буоллахха, хонтуруоллуур, үлэҕэ көмөлөһөр орган баара. Оттон биһиги улуустутар үөрэх управлениета уратыы ыарахан усулуобуйаҕа үлэлиир. Учууталларга көмөлөһүү, үлэлэрин хонтуруоллааһын улаханнык уустугурда. Хас оскуола, хас предмет барыта бэйэбит программабытынан үлэлиибит диибит, кими да санардыбаппыт. Билигин да, кырдьык, базовай программалар бааллар. Ол эрээри олор, Россия киинигэр оҥоһуллубут буоланнар, биһиэхэ сөп түбэспэттэрэ элбэх. Мин санаабар, Саха сирин оскуолаларыгар бэйэлэригэр туһааннаах базовай программа баар буолуохтаах. Үөрэх систематыгар стандартизация киириэхтээх диллэр. Мин ону өйүүбүн. Ити кинилэрэ эбитэ буоллар, үөрэхтээһин эйгэтигэр таһаарыллыбыт былыыр бэрээдэктэнэ, үөр турар курдук үрүө-тараа сылдьыбаппыт тохтуо этэ. Ыһыллыы-тоҕуллуу ордук өйүүлүүр-дьүһүннүүр искусствоҕа, музыкаҕа, физкультура уонна үлэ уруоктарыгар сыһыаннаах. Ити биир биричиинэтинэн үөрэх управлениетыгар туһааннаах предметтэринэн сүрүннүүр специалистар суохтара буолар. Национальнай оскуола концепциятын биир сүрүн соругунан үлэҕэ үөрэтии, иитии буолар. Билигин улууска итиниэхэ уһуйар 200-чэкэ киһи (учууталлар уопсай ахсааныгар үс гыммыт биирэгэр тэҥ) үлэлиир. Кинилэр бары анал үөрэхтээх буолбатахтар. Ол түмүгэр аан дойду буолуохтааҕар саха төрүт культуратын да оҕоҕо тиэрдии уустугурда.

Үөрэх дьылын түмүктээтилэр

Инбэлиит уонна доруобуйаларын туругунан быстах кэмнэ уопсай үөрэхтээһин оскуолатыгар үөрэнэр ыаахтара суох оҕолору дьиэҕэ үөрэтии тэриллэн, үөрэх дьылын түмүктээтилэр. Кинилэртэн Попова Саргы (Одьулуун, III кылаас) бары предметтэргэ туйгуннун үөрэнэ, оттон Никитина Айта (II кылаас), Абрамова Лия (III кылаас), Козлов Степа (II кылаас), Назарова Туйаара (V кылаас) кылаастарын «4» уонна «5» сыаналарынан бүтэрдилэр. Ити 34 оҕону үөрэтиигэ 23, ону таһынан 3 оҕону үөрэтиигэ предметчик учууталлар тардылыннылар. Кинитэн ураты атын сирдэргэ — изһилиэктэргэ, Чурапчы орто оскуолатыгар барыта 51, республика атын улуустарыгар 18 инбэлиит оҕолор үөрэнилэр.

Оҕолор үөрэҕинэн эрэ мунгурдамматылар. Ол курдук, улууска ыытыллыбыт айаҕ үлэ быыстапкатыгар 7 оҕо кыттан иккилэрэ аналлаах бириистэриэн бэлиэтэннилэр. «Мин аҕам», «Мин ийэм» диэн темаҕа ойдон суруйуу конкурсуттар 6 үөрэнээччи ыытынна, сорохторун үлэтэ «Саҥа олоххо» бэчээттэммитэ.

Итиэр үлэ изһилиэк оскуолаларыгар тэриллиннэ. Чурапчы сэлиэнньэтигэр инбэлиит оҕолоох тэрилгэлэр «Эрэл» кулууптара үлэлээн арааһы лекция, бэсиэдэлэр оҥоһулуннулар, быыстапкалар, конкурстар, күрэхтэһиилэр буоллулар. Улуус үрдүнэн ыытыллыбыт «Төтүрүк остуолга» түмсэн тэрилгэлэр саналарын атастастылар.

Инбэлиит оҕолору кытта үлэлэһиэн бэйэтэ элбэх туспаллаах, ураты методикалаах. Ол иһин бу эйгэҕэ үлэлиир учууталлар, интэриэннэлэр квалификациялэрин үрдэтиннилэригэр улахан болҕомто ууруллар. Быйылгы үөрэх дьылыгар биир үлэһит Нерюнгри куораккa баар международнай суолталаах сертификаты биэрэр курска үөрэнэн кэлбэ. Кини саҥарбат, истибэт оҕолору кытта үлэҕэ бэлэмнээн, Инни учуутал профессиональнай таһымнарын Дьокуускай куораккa үрдэтиллэр. Аны күҥүн биир логопед Москваҕа биир сыллаах курска үөрэнэ барарэ былааннанар. Субу соторутаҕыта Чурапчы орто оскуолатын таас корпуһугар методическай кинни астыбыт. Манна учууталлар, интэриэннэлэр, тэрилгэлэр мустан үлэ-хамнас туһунан кэпсэтиэхтэрэ, үөрэнэхтэрэ. Быһата, бары өртүнэн кэмэлэһэр сыаллаах кинн буолуоҕа.

А. ПЕРЕВАЛОВА.

Фермер бухгалтериятын азбуката

Баанынай хаһаайыстыбаларыгар бухгалтерскай учуоту, отчуотунаһы ыытыыга практическай сүбэлэри салҕаан нолуок государственнай инспекциятыгар түһэриллиэхтээх отчуоттарга, атын да аахсыыларга ханнык ирдэбиллэр туралларын билиэҕиҥ.

6. НОЛУОККА ИРДЭБИЛЛЭР

Российскай Федерация 1990 сыл ахсынньы 27 күнүнээҕи «Баанынай хаһаайыстыбалар туһугар» Сокуонугар олоҕуран регистрацияламмыт юридическай сирэйинэн аҕыллаллар. Онон кинилэргэ РФ Үбүн министрин 1992 сыл кулун тутар 20 күнүнээҕи 10 №-дээх бириҥкэһигэр олоҕурбут РФ учуокка, отчуотунаска бухгалтерскай учуот методологическай төрүттэриҥэр Балаһыанньата тарҕанар.

Ол эрээри баанынай хаһаайыстыбатын ураты статуһун учуоттаан, 1993 сыллааҕы отчуокка нолуок инспекциятыгар түһэриллэллэр: «5-их» — «финансовай түмүктэр бөлөҕө», ол эбэтэр ыытылларын бэриллэр отчуот, ону тэҥэ 1 №-дээх форманан балансовай отчуот.

Баанынай хаһаайыстыбалара маннык нолуоктартан босхолоноллор:

—РФ 1991 сыл алтынньы 18 күнүнээҕи 1359-1 №-дээх «РСФСР суол фондаларын туһунан» Сокуонугар уонна Саха Республикатын 1993 сыл ыам ыйын 19 күнүнээҕи 1490-XII №-дээх «Саха Республикэтыгар суол фондаларын туһунан» уураахтар олоҕуран суол фондаларын нолуогуттан, өскөтө ол баанынай хаһаайыстыбалара ылар дохуоттарын 70 бырыһыанна уонна онтон эл-бэҕэ тыа хаһаайыстыбатын бородуукциятыгар оҥорон таһаарыыттан киирэр буоллаҕына;

—РФ 1991 сыл алтынньы 11 күнүнээҕи 1738-1 №-дээх уонна Саха Республикатын 1992 сыл олунньу 3 күнүнээҕи 819-XII №-дээх Сокуоннарыгар сөп түбэһиннэрэн, баанынай хаһаайыстыбатын тэриннэхтэриттэн 5 сыл устата нолуогуттан;

—РФ 1991 сыл ахсынньы 13 күнүнээҕи 2030-1 №-дээх Сокуоннга уонна оннооннорыгар ылыллар туһугар уонна онтон эл-бэҕэ тыа хаһаайыстыбатын бородуукциятыгар оҥорон таһаарыыттан киирэр буоллаҕына:

—РФ 1991 сыл ахсынньы 7 күнүнээҕи 1998-1 №-дээх «Физическай сирэйдэртэн подоходнай нолуок туһунан» Сокуоннга олоҕуран, баанынай хаһаайыстыбаларын чилиэннэрэ тыа хаһаайыстыбатын үлэтиэн дьарыктаан киллэрэр дохуоттарыттан нолуогу төлөөһүнтэн 5 сыл устата босхолоноллор (саҥа тэриллибит сылларыттан аҕыллар);

—Саха Республикатын 1992 сыл ахсынньы 25 күнүнээҕи 1294-XII №-дээх Сокуонунэн баанынайдарга 0 бырыһыаннаах ставка олохтоммутунан: тыа хаһаайыстыбатын бородуукциятыгар оҥорон таһаарыыттан уонна батарыыстан ылар барыстарыттан нолуоктан.

Итиэннэ ураты коммерческай, ыытыгас, атын да өкөлөрү оҥорууттан, о.д.а. үлэлэртэн киллэриэр барыстарыттан нолуок ылыллар, онуоха уопсай балаһыанньа туттуллар.

—Байэ оҥорон таһаарар тыа хаһаайыстыбатын бородуукциятыгар НДС (налог на добавленную стоимость) ылыллыбат. Ол эрээри баанынай хаһаайыстыбата атын тэбаары атыылаһар түбэлтэтигэр поставщиктар сыана иһигэр НДС аҕаан биэраллэр. Онуоха баанынай хаһаайыстыбата НДС-и босхоломмутун быыыытынан, маны бородуукциятыгар бэйэҕэ турар сыанатыгар анньар. Сүрүн средстволарын атыылаһарыгар эмиэ НДС аҕыллар. Оччотугар баанынай хаһаайыстыбата хайа атыыласпыт күнүттэн учуокка ылан, нолуок инспекциятыгар ол аахсыытын документуун түһэрэр. Онуоха, РФ 1992 сыл ахсынньы 20 күнүнээҕи 4178-1 №-дээх Сокуоннга уларытыылларга олоҕуран, НДС-на төлөөбүт араастаһыыта нолуок инспекциятынан баанынайга төлөнөр. Ити Сокуонунан 1993 сыл тохсунньу 1 күнүттэн Саха Республикатын «Нолуокка уонна бюджекка политикатын туһунан» Сокуонга олоҕуран баанынай хаһаайыстыбалара нолуок маннык көрдүнэрин төлүүллэр:

—хамнас фондуттан 1 бырыһыанын дьиэ кэргэн нолуогар;

—сүрүн уонна эргиирдэ сылдьар средстволар балансаларыттан 1 бырыһыанын баһаартан көмүскэнэр объектары көрүүгэ-истиигэ, туһаныыга уонна сайыннарыыга;

—эбэһээтэлиинэй медицинскэй страхование. Бу — хамнас фондуттан 3,6 бырыһыана;

—хамнас фондуттан 1 бырыһыанын транспорты туһаныы иһин. Бу быйыл тохсунньу 1 күнүттэн тутуллар.

1993 сыл ыам ыйын 21 күнүнээҕи Саха Республикатын Үрдүкү Сэбиэтин уураахтыынан олохтоммут хотугу надбавкаттан ылыллар нолуок бу дьыл тохсунньу 1 күнүттэн тохтотулунна.

Түмүктэн эттэххэ, бу үөһэ аҕалыллыбыт сокуоннарынан баанынай хаһаайыстыбалар бюджеттыы кытта сыдыыннаһыыларга киирсэллэр уонна бюджекка оҥоһуллуохтаах төлөбүрдэргэ нолуок инспекциятыгар ирдэнэр аахсыылары, отчуоттары, учуоту болдьоҕор түһэрэллэрэ, бюджекка киирэр төлөбүрдэри кэмнэр оҥорон иһэллэрэ наада. Ол туһунан сиһилии кэлэр нүөмэрдэргэ бэчээттиэхпит.

Р. ШАДРИНА,
улуустаҕы нолуок инспекциятын начальника.

УЧУУТАЛЛАР ИСТИИЛЭРИГЭР

Бэс ыйын 11—15 күннэригэр Чурапчы спортивнай орто оскуолатыгар Красноярскайдаҕы учууталлар идэлэрин үрдэтэр институт академика В. Н. Дьяченко үөрэх саҥа технологиятыгар куолаан үөрэтии (коллективный способ обучения) темаларыгар лекциялары аҕаар.

Ким баҕалаҕы кэлэн истэргитигэр ыытырабыт.

Үөрэх улуустаҕы управленията.

Редакцияҕа сурук кэлэ

Аҕаан астынным

Бу ыраах Бүлүү куоратыттан суруйэбин. Табаарыым Семен Романович Данилов «Кэннөрү да кэпсиим, күлүүм...» диэн аттаах иккис книгэтин бу күннэргэ бэркэ астынан аахтым.

Роман Данилов уус-уран литература элбэх жанрыгар айбыт айыыныларын нс хоһооннорун ырыта барбанка, бу книгэ кини кинэн ыырдаах, улахан айар дьоҕурдаах суруйаччы буолар-кыахтаҕын көрдөрөр диэн саналаатым. Онтон улаханнык үөрэн туран, табаарыспын истиэнин эҥэрдэлиибин уонна салгыы саҥа книгэлэринэн бар-дьонугун үөрдэкотута олороргор, доруобай, уһун үйэлээх буоларгар баҕарабын.

Улууһуг дьаһалтата, типография уонна редакция коллективтара Эйигин иннинэн даҕаны бу курдук айар үлэ түмүктээх буоларыгар ойуу, күүс-көмө буола туруохтара диэн эрэнэбин.

Тит СОСИН.

Бүлүү к.

Мин саанабар, бу саҥаҕа эмал эстетическэй хайысханан үлэлиир Кытаанах орто оскуолатын кыаҕын, опытын кизэнник туһаныахха наада. Кини опытын республика бары оройуоннарыттан, киэҥ Россиэттэн кэлэн билиспиэр, сэҥээрдиэр. Ол эрээри оскуола семинардары аналлаах циклыынан буолбанка, атын предметтэргэ ыытарын ойдөөбөппүн. Үөрэх управленията бу үчүгэй бэлэмнээх кадрдардаах, анал хайысхалаах оскуоланы тоҕо толору туһамматый?

ИТИННИК быстах бэлиэтээһиннэрбин билиһиннэрэн баран, маннык түмүк сааналарбын тиэрдиэхпин баҕарабын.

1. Музыка, литература, ойуулуур-дьүһүннүүр искусство, үлэ уруоктарын уонна хореографиянны холбоон уус-уран эстетическай цикл диэн үөрэтиэххэ, биир сүрүн программанан үлэлиэххэ.

2. Үлэ уруоктарын декоративнай прикладной искусствоны үөрэтиннэн солбуйуохха. Маныаха маһы, тириини таҥастааһын, иис бары көрүнэ син-биир киирэллэр. Итиэннэ таһынан сувенирнай, ювелирнай дьыаланан оҕолор эмиэ хабыллаллар.

3. Уус-уран эстетическэй цикл предметтэрэ тус-туһунан дьарыктаналлара көдьүүһэ кыра. Холобур, ойуулуур-дьүһүннүүр искусство предметин чаһа кэдиэлэҕэ биир кылааска 45 мүн. Итиэннэ оҕо быһаччы дьарыктанарыгар 20-25 мүн. тиэкэр. Онон үөрэнээччи ойуулуур-дьүһүннүүр искусствоҕа күүгэ 3,5 мүн. эрэ дьарыктанар. Информация бүгүннүү курдук дэлэй кэмнэр итиэ байҕалга түспүт баҕа силиэҕэр да кыра.

4. Үгэскэ кубулуйбут кэдиэлэтээҕи цикл бу түгэҥнэ сөп түбэспэт. Онон кылаас-комплект ахсаанытан көрөн балтараа кэдиэлэлээх биитэр икки кэдиэлэлээх циклга киириэххэ.

5. Бу предметтэргэ уруок систематыынан үлэлиир соччо кодьүүһэ суох, онон курдуһуок систематын кэллэриэххэ.

6. Бэриллибит биир күнү таба аттарар сыалтан информациялыыр характердаах, интегрированнай теоретическай уонна практическай чаастары киллэриэххэ. Теоретическай чаас биир программанан ыытыллар. Манна тус-туһунан программаланыы түмсүүнү хартыстыан эрэ сөп, ол иһин улахан блоктартан турар, уопсай темалардаах протрамма оҥоһуллуохтаах.

Теоретическай чааска бу теманы суруйаччылар, үөкүүһүттэр, композиторлар, худуоһуниьуктар хайдах арыйбыттарын көрдөрүү, ону оҕоҕо бары кэмэлөөн, солбуйа сылдьан эбэтэр тэҥнэ тиэрдиллэрэ олохтонуохтаах. Оччоҕо теоретическай чаас литературнай, музыкальнай көрөр киллэһиилэрдээх улахан дьаһалта нубулуйар. Практическай чааска оҕолор итиннэ ылбыт билиилэрин бэйэлэрэ иллиилэриэн-атахтарынан оҥорон дифференциэхтээхтэр, дьоҕурдарын сайыннарыахтаахтар. Оччотугар кылаас эбэтэр араас саастаахтар түмсүбүт бөлөхтөрө туспа арахсан ким декоративнай прикладной, ким үөкүү, ким ырыа-тойук, хомус, ким ойуулуур-дьүһүннүүр искусство дьарыктарыгар сылдьыахтаахтар. Кыргыттар инсэ, баайыыга, уоллаттар уһаныыга ким-тэриэстэрин көрөн үлэлиэх этиэхтэр. Маннык дьаһанахха оҕо сарсыардаттан оҥостон кэлэр буолан, таҥаһа-саба киртийбэт, өйүн-санаатын, настроениетын да тосхоло биир сүрүннэнэр.

8. Уус-уран эстетическэй цикл учууталлара, үгэс курдук, аҕыйах чаастаах буоланнар кыра хамнастаахтар. Ити курдук тэриэн үлэлээтэххэ, кинилэр эмиэ толору ноҕоруускаланыллар, оччотугар хамнастара атыттары ыытта тэҥнэһиэхтээх.

9. Оҥорон таһаарар, бэйэтэ үөрэнэ-астаах оскуола эрэ сайдар кэмэ кэлэ. Онон оскуолаттан эр дьон барбаттарын хаччыйыахха, толору күүстэриэн үлэлиллэриэхтэр усулуобуйаны тэрийиэххэ. Иккиэн, уус-уран эстетическэй цикл практическай дьарыктарыгар сылдьыбат үрдүкү кылаас үөрэнээччиэриттэн нэйилиэнньэҕэ олох-дьаһах оҥотун оҥорор бөлөхтөрү тэрийиэххэ, транспорынан хаччыйыахха.

Үүнэн иһэр колуонэни үөрэтиигэ, уйуйуута сайдар-үүнэр суоллар оскуолаларга элбэх буолуохтара. Ол эрээри дууһаны байытар, дьоҕуру сайыннарар уус-уран эстетическэй цикл предметтэриигэр болҕомтону күүһүрдүү, таба суолта үктэниэрин тумнуллубат сорук буоларын ойдуурбут наада.

Иван БИЛЮКИН,
Хатылы орто оскуолатын учуутала.

● Спорт ● Спорт ● Спорт ●

„Эдэр саас“ хаһыат бириитигэр

Субу күннэргэ Дьокуускайга «Эдэр саас» хаһыат бириитигэр республикааҕы эстафета уонна кросс буолан аста. Онно Хангалас, Уус-Алдан, Чурапчы, Нам, Бүлүү, Үөһэ Бүлүү, Мэҥэ-Хаҥалас улуустара уонна Дьокуускай куораттан икки хамаанда кытыннылар. Сорох улуустартан кроска биирдиилээн кытта эмиэ кэлбиттэр. Онон күрэхтэһиҥ олус хатыҥыылаахтык барда. Маннык республика биллэр быһыйдара кытыннылар.

КРОСС

Эр дьон 8 км сиргэ сүүрүүлэригэр уонтан тахса киһи стартаабыта. Киниилэр ортолоругар республикаҕа биллэр-көстөр быһыйдар кинсибиттэрэ күрэхтэһиннии уларыйыы сытыырхатта. Маннык дистанцияттан 23 мүн. 41,8 сек. түмүктээн Үөһэ Бүлүүттэн Николай Бускаров кыайыылааҕынан буоллэ, иккиһи Дьокуускай куорат бастаны хамаандатыттан Василий Кузьмин ылла. Оттон биһиги Николай Боякиновпыт үсүһүнэн фиништээтэ.

Эр дьон 12 км сүүрүүлэригэр Дьокуускайтан Роман Колесов, Мэҥэ-Хаҥаластан Виктор Терентьев, Бүлүүттэн Альберт Софронов уо.д.а. курдук республикаҕа биллэр-көстөр быһымах атахтаахтар стартаатылар. Биһиги спорт мастара Гаврил Нохтунскай сүүрдэ. Дистанция былаһын тухары эрбии биитинии хардарыталары илин-кэлин түһүстүлэр. Дистанцияларын чугаһатыахтарыгар диэри ким бастыырын быһаарар уустун этэ. Барыта даҕаны аттара-суоллара киэҥник биллибит, быһымах атахтаахтар түбэһиспиттэрэ көрдөөччүлэри улаханнык мунаардыбыта. Тиһэх сөкүүндэлэргэ Гаврил Нохтунскай үһүлүччү түһэр, онтуу Роман Колесов, «абам эбит» диэбитии, «саппааһын» тоҕо тэбээн, тэтимин эбэр. Фиништиллэр. Дистанцияттан 35 мүн. 26,6 сек. түмүктээн Гаврил Нохтунскай бастаан тахсыбытын спорду сэҥээрэччилэр уруйдуу-айхаллыы көрсөллөр. Киниттэн 7,2 сек. хаалан Роман Колесов иккиһиннэн кэлэр. Оттон Виктор Терентьев (Мэҥэ-Хаҥалас) үсүһүнэн фиништиир.

Дьахталлар 2 км сүүрүүлэригэр Мэҥэ-Хаҥаластан Лариса Семенова 6 мүн. 32,4 сек. кэлэн эрэллээхтик бастаата. Иккиһи Уус-Алдантан Зинаида Афанасьева, оттон биһиги-титтэн Надежда Сутакова үсүһү ылаллар. Эмиэ дьахталлар 3 км сүүрүүлэригэр мэҥэлэртэн Екатерина Колесова кыайыылааҕынан тахсар, кэмнартан Татьяна Жирикова иккиһиннэн, чурапчылартан Ульяна Слепцова үсүһүнэн кэлэллэр.

Кыргыттар 2 км стартаабыттарыгар Саргылана Аргунова (Уус-Алдан) бастыыр, иккиһи Дьокуускай куорат бастаны хамаандатын чилиэнэ Людмила Бояркова, үсүһү биһиги кыыспыт Саргылана Львова ылаллар. Уолаттар 3 км бачыгыратыстылар. Эдэрдэр омуннара да бэрт. Киниилэр обургулар иэмэх мастыы иэҕистилэр, илин-кэлин түһүстүлэр. Биэтэккэ Чурапчыттан Василий Ильин урут тахсар, бириэмэтэ 9 мүн. 01,4 сек. Оттон 9 мүн. 01,5 сек. кэлбит Бүлүүттэн Андрей Макаров иккиһиннэн, Мэҥэ-Хаҥаластан Анатолий Захаров үсүһүнэн фиништиллэр. Чурапчыттан Василий Протодьяконов төрдүс уонна Николай Дьячковскай алтыс буоллулар.

Ветеран дьахталлар 2 км сүүрүүлэригэр Үөһэ Бүлүүттэн Калиста Романова кыайыылааҕынан буолар, иккиһэ Уус-Алдантан Клавдия Шелковникова, үһүкэ Чурапчыттан Надежда Борисова тахсаллар. Аны 45-тан 50-гар диэри саастаахтарга мэҥэлэртэн Мария Неустроева тэҥнэҕин булбат. Оттон чурапчылартан Анна Кардашевская төрдүс, Галина Дьячковская бэҥис буолаллар. Киниилэр кыахтарын таба туһаммыттарын бэлиитиэххэ наада. Уолаттар 5 км сүүрдүлэр. Онно дистанциятын 15 мүн. 26,3 сек. түмүктээн Григорий Тарскай (Уус-Алдан) бастыыр, иккиһи Сергей Нестеров (Үөһэ-Бүлүү), үсүһү Антон Иванов (Чурапчы) ылылар. Кыра кыргыттар 20 буолан 1 км сиргэ стартыылар. Онно Мэҥэ-Хаҥаластан Лариса Трофимова кыайыылааҕынан таҕыста. Биһиги Лина Платоновабыт төрдүс буолла.

Үс км. сиргэ ветеран эр дьон сүүрүүлэригэр 40—44 саастаахтарга Василий Уваровскай (Мэҥэ-Хаҥалас) бастаан кэллэ, ол кэннитэн Владимир Сидоров эмиэ мэҥэттэн, биһиги Дмитрий Коркиммыт утуу-субуу фиништиилэр. Оттон 45—49 саастаахтарга тэҥнээхтэр Чурапчыттан Егор Абрамов, Намтан Иван Васильев, Мэҥэ-Хаҥаластан биир дойдулаахпыт Афанасий Илларионов хатыстылар, сүүрэр суолу баһылаан-көһүлээн сырыттылар. Кэлин быһаарылаах түһүмэххэ дистанциятык 9 мүн. 13,1 сек. түмүктээн Егор Абрамов иккиһи тахсар. Киниттэн 1,1 сек. хаалан Иван Васильев, үсүһүнэн Афанасий Илларионов кэлэллэр. Саамай кырдьаҕастарга, 50-тан тахса саастаахтарга Юрий Сергеев (Мэҥэ-Хаҥалас) кыайыылааҕынан буолла. Иккиһинэн Николай Захаров (Чурапчы), үсүһүнэн Николай Винокуров (Мэҥэ-Хаҥалас) түмүктүүллэр.

ЭСТАФЕТА

Күрэхтэһиҥ иккис күнүгэр 8 этаптаах, уопсайа 13 км сиргэ эстафета буолла. Бастаны 3 км Гаврил Нохтунскай, иккис этапка 2 км Ульяна Слепцова, улахан уолаттар 2 км дистанцияларыгар Андрей Иванов, биирдии км сиргэ төрдүс, бэҥис этаптарга Саргы Львова, Вася Ильин, алтыс этапка Лина Платонова, 2 км сэттис этапка Николай Боякинов, тиһэх 1 км этапка Надя Сутакова сүүрдүлэр. Финишкэ мэҥэлэртэн 20-чэ м курдук хаалан иккис таҕыстылар, онон дьокуускайдары балачча кэннилэригэр хаалларбыт.

Кросс уонна эстафета уопсай түмүктэриннэн чурапчылар иккис миэстээ эрэллээхтик таҕыстылар. Бу дьиҥинэн күһаҕана суох түмүк. Бастаабыт Мэҥэ-Хаҥалас улууһун хамаандатыттан баара-суоҕа биир очконан хаалбыт.

Бу ый 10—11 күннэригэр улуус кэмпигэр наһилиэстэрэ сүүрүүлэргэ, ыстаныыларга спартакиада ыытыллар. Онно ордук учугэй тэрээһиннээхтик, урукку көлүөнэ спортсменнарбытын саҥа аттарынан хаҥатардык кыттарытыгар ыгырабыт.

С. ОСИПОВ.

Республикаҕа биллэр быһый чиэһигэр

Оччотооҕу оройуон спортивнай чиэһии республика таһымыгар 1946—1956 сс. ситиһиилээхтик көмүскэбит. Петр Лукин биириитигэр аналлаах республиканскай таһымнаах күрэхтэһии Хадаар нэһилиэгэр ыытыллыбыта. Кини кевүлээччилэриннэн олохтоох дьаһалта (Г. Г. Луковцев), табаарыстыба (В. М. Алексеев), профком (В. В. Никонов) буоллулар. Күрэхтэһиҥ тэрээһинин да, ыытыллыытын да көрбүт эрэ барыта сохтө-махтайда, хайдаата. Ону тэҥэ ыччат, туризм уонна спорт улуустаабы управлениета (Юрий Дмитриев), Чурапчытаабы оҕо спортивнай оскуолатын салалтата (М. Д. Гуляев) кыттыыны ылбыттара, тэрийсибиттэрэ күрэхтэһиннии эссе киэргэттэ.

Биһигинии олохтоохтор хас дистанция ахсын бастаабыттарга улууска өтөрүнэн оонньоммотох соҕумэр улахан бириистэри бэлэмнэзбиттэрэ олус соҕутта уонна күрэхтэһии таһымын балачча сытыырхатта. Ол курдук, чемпионнарга уонна иккис, үһүс миэстэлээхтэргэ «Альфа» өнтөөх телевизор, таҥас суойар массыыналар, хара саҥыл тириилэрэ, магнитофон, турецкай көбүөр, курустаал сервиэтэр, кистэнэр массыынналар, быйылгы саастыы ньирэй, көстүүмнэр итиэннэ супер-приз «ИЖ-Планета-5» мотоцикл үөрүүлээх быыыта-майгыта туттарылыннылар, олор көрөөччүлэр ыытыстарын дохсун тыаһынан дөбүһүолданнылар.

Манна республика күүстээх быһыйдара Афанасий Илларионов, Роман Колесов, Виктор Терентьев, Степан Ильин, Владимир Сидоров, Василий Кузьмин, Мария Неустроева, Екатерина Колесова Дьокуускайтан, Мэҥэ-Хаҥаластан кэлэн кыттыыны ылылар. Биһиги улууслututтан чулуулардыт Николай Боякинов, Николай Захаров, республикааҕы спортивнай интернат-оскуола үөрэнээччилэрэ, Антонина Петрова, Ульяна Слепцова итиэннэ Егор Абрамов ыытыыларга күрэхтэһиҥ ордук иитэриэхтээх, ыытааһыннаах оҥоордо. Биир үөлүгүтүүлааҕынан уонна үөрүүлээҕиннэн Хадаар эрэ нилиэгин бэйэтин ыччатта-ра хас дистанция ахсын илин-кэлин түһүспүттэрэ буолла. Киниилэр ортолоругар республикаҕа биллэр быһыйдар Варвара Давыдова (Дмитриева), Иннокентий Готовцев, Егор Елисеев, эдэрдэр Вася Давыдов, Яна Климова, Анатолий Собакин, Петр Дмитриевич бэйэтин оҕолоро Иван Лукин, Евдокия Шестакова, Хоптоҕоттон Иван Сергеев баалар. Итиэ көрдөөччүлэри улаханнык астыннарда.

Бары дистанцияларга сүүрүү олус хатыҥыылаахтык барда. Ол иҥин «ыалдьаччылар» тура-тура олортоотулар, ыһыы-хаһыы бөдөҥ түһэрдилэр, омуннаах өргүлэрэ стадион кытыытынан тэттөрү-таары сырса сырыттылар. Барыта даҕаны сүргэлэрэ көтөҕүллэн, бэйэлэрин иккиардыгар мөккүспэхтээн ылылар, санааларын атастыстылар, «уйуһуйбут» киэптэниилэр. Ол сөп даҕаны. Үксүлэрэ билэр дьонноро буоллаҕа дии. Дьахталларга 400 метргэ Дора Гуляева (интернат-оскуола), 800 метргэ Екатерина Колесова (Мэҥэ-Хаҥалас), ветеран дьахталларга 1000 метргэ Антонина Петрова (Чакыр), 800 метргэ Мария Неустроева (Мэҥэ-Хаҥалас), эр дьоҥҥо 400 метргэ Степан Ильин (Мэҥэ-Хаҥалас), 800 метргэ Антон Иванов (Чурапчы с.), 1500 метргэ Василий Кузьмин (Дьокуускай), 5000 метргэ Роман Колесов (Дьокуускай), ветеранларга 1500 метргэ Николай Захаров (Кытаанах), 3000 метргэ Владимир Сидоров (Мэҥэ-Хаҥалас) улаханнар биириистэр хаһаайыннарынан буоллулар.

Василий ПОСЕЛЬСКАЙ.

күрэхтэһиҥ судьуйата.

«Ремтех» ХЭТ

1. Харьковтаабы тракторнай заводу кытта дуогабарыгар олоҕуран Т-16 тракторы аҕалан биэрэргэ нэһилиэнньэттэн сайаапка хомуйар.
2. Пилорамаҕа чэпчэтиллибит сыанаһан кэбиллиэнньэҕэ мас хайыттарэр.

Тел.: 21-100.

ҮЛЭҔЭ ЫҢЫРАЛЛАР

Дьиэ-уот, коммунальнай хаһаайыстыба улуустаабы производственнай холбоһуга **экономиһы, нормировщигы.** Тел. 21-732.

СҮТҮК

Ааспыт сыл сэтиннньигэ төрөөбүт оҕус ньирэй сүттэ. Дьүһүнэ маҥан, иккі кулгааҕа кутас, моонньугэр уонна саннын хаптаҕайыгар кутэс оҕуулардаах, моонньугар синньитэс капрон быалаах, кэтит, кылгас сирэйдээх. Ким көрбүт 21-811, 21-575, 21-241 телефоннарга биллэрэргитигэр.

Таптыыр көргэним, ийим, балтым, эдьиийбит, аймахпыт педагогическай үлэ ветерана

ВАСИЛЬЕВА—КАЖЕНКИНА
Ирина Петровна

бу дыл бэс ыйын 4 күнүгэр үһүннүн ыараханнык ыалдьан өлбүтүн түүннэн барыа аймахтарбытыгар, биллэр дьоннорбутугар, дириҥник курутуйан туран, иитиннэрэбит.

Кэргэн, уола, убайа, саҥастара, балтылара, быраатта-ра, аймахтара.

Сылаг нэһилиэгин дьаһалтата колхозтай-совхозтай тутуу ветерана

МАКАРОВА Ульяна Федоровна

ыалдьан өлбүтүнэн аймахтарыгар, биллэр дьоннутар дириҥ кутурҕаннарын биллэрэр.

Таптыыр күндү эдьиийбит

ПРОТОПОПОВА Александра Алексеевна

бэс ыйын 2 күнүгэр үһүн ыарахан ыарыыттан өлбүтүн, дириҥник курутуйан туран, барыа биллэр дьонутар, аймахтарыгар иитиннэрэбит.

Эдьиийэ, балтылара, кутуөтэ, сиэттэрэ.

Колхозтай-совхозтай тутуу ветерана Протопопова Александра Алексеевна өлбүтүнэн эдьиийэтэр, балтыгар, чугас аймахтарыгар дириҥ кутурҕаннарын тиэрдэллэр:

—Хатылы нэһилиэгин дьаһалтата, дьахталларын комитета;

—аймахтара Соловьевтар, Захаровтар.

Редактор М. Н. СИДОРОВА.

НАШ АДРЕС: 678700, с. Чурапча, ул Карла Маркса, 26 «а». ТЕЛЕФОНЫ: редактор—21-332, отделы—21-265, общий—21-505.

Учредители (соучредители) газеты —Редакция, Администрация улуса, Национальная издательско-полиграфическая компания «Сахаполиграфиздат».
Газета издается на якутском языке, выходит по вторникам, четвергам и субботам.
Индекс газеты: 54907. Объем—1 усл. печ. лист. на 4-х страницах. Тираж—3870.

Зарегистрирована Саха (Якутской) региональной инспекцией по защите свободы печати и массовой информации.

ЗАКАЗ № 66.

Чурапчинская улусная типография Национальной издательско-полиграфической компании «Сахаполиграфиздат». с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 «а». Подписано в печать 6. VI. 17 ч. (гр. 18.00 ч.).